

MUNI ARTS

**„Dlouhé“ 13. století
aneb
O povaze změn**

Prof. PhDr. Martin Wihoda, PhD.
Faculty of Arts
Masaryk University
Czech Republic

Dlouhé trvání

Označení pomalu plynoucího času dlouhé změny (*longue durée*), jenž dovoluje sledovat události v souřadnicích často i velmi nepřímých a vzdálených příčin a následků.

Dlouhé trvání uvedl do historické literatury **Fernand Braudel** (1902–1985).

Dnes je dlouhé trvání rozlišeno ve třech polohách:

Nejprve podle vlastního smyslu, což znamená, že se základní společenské, hospodářské a politické struktury mění jen velmi pomalu, pokud vůbec.

Ve druhém plánu historikové pracují s termínem konjunktura, čímž míní hospodářské a sociální proměny (kolísání) v delším časovém úseku.

Konečně poslední rovinu dlouhého trvání tvoří dějiny událostí tak, jak byly zachyceny a převyprávěny soudobými pozorovateli a prameny.

„Palackého“ 13. století

**František Palacký
(1798–1876)**

František Palacký nebyl dějepisem v běžném slova smyslu, nýbrž osobností s mimořádným veřejným vlivem

Ve svém nejvýznamnějším díle, *Dějínách národa českého v Čechách a v Moravě*, na kterých pracoval od roku 1848 v podstatě až do své smrti v roce 1876, nevyložil pouze minulost českého národa od jeho historických, či spíše mýtických počátků po nástup Habsburků na český trůn roku 1526, ale zformuloval zde rovněž své představy o místě a dějinném poslání Čechů ve střední Evropě.

Největší význam přikládal časným dějinám a husitství.

Osudovou roli však přidělil 13. století, během kterého se v Čechách a na Moravě měla odehrát ústřední část zápasu mezi starými (demokratickými) slovanskými řády a německým feudálním právem.

František Palacký zřetelným způsobem ohraničil český svět, který definoval širšími zemskými a užšími jazykovými hranicemi. Užšími proto, že Němci sice přišli do Čech jako hosté a kolonisté, ale záhy se začali domáhat dalších a dalších práv, až z českých zemí učinili domov dvou národů.

„Německá“ kolonizace

Kolonizace – Europeizace – Westernizace?

Peter ERLÉN, *Europäischer Landesausbau und mittelalterliche deutsche Ostsiedlung. Ein struktureller Vergleich zwischen Südwestfrankreich, den Niederlanden und dem Ordensland Preussen*, Marburg/Lahn 1992 (Historische und Landeskundliche Ostmitteleuropastudien 9).

Robert BARTLETT, *The Making of Europe. Conquest, Colonization and Cultural Change 950–1350*, London 1993.

Jan KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005.

Dobově podmíněná aktualizace minulosti

Dvě vlny „westernizace“ střední Evropy

Recepce práva a technologických postupů

Předpoklady obecné a domácí

**Přejímání práva:
Od ústního souhlasu k listině**

Nedokončené privilegium pro johanity, jímž markrabě Vladislav Jindřich povolil osazování řádových držav nerušeně a bez překážek podle práva Němců (*locare quos voluerint, ita ut vocati iure Theutonicorum quiete et sine vexatione utantur*).
CDB II, s. 432–433, č. 385.

Roku 1223 Přemysl Otakar I. uničovským měšťanům potvrdil svobodné klučení lesa na třicet let s poznámkou, že z dané lhůty uplynulo deset let (*silvam, quam acceperunt exstirpandam ad XXX annos, de quibus iam decem preterierunt*).

Z obsahu privilegia je zřejmé, že se vše stalo se souhlasem markraběte Vladislava Jindřicha, který osadníkům věnoval polnosti k lánovému vyměření, stanovil výši poplatku z orné půdy a městských parcel, rozhodl, že se desátek bude vybírat na svatého Martina, a přenechal Uničovským nižší soudnictví spolu s magdeburským právem a zvyklostmi, jež tehdy užívali v Bruntále (*ius Meidburgense et easdem consuetudines iuris, quas habent cives nostri de Froudental*).

Přemyslova confirmace prozrazuje i to, že lokaci řídil fojt Dětrich, který roku 1223 vlastnil dědičnou městskou rychtu.
CDB II, s. 237–239, č. 246.

Právo ministeriálů magdeburského
arcibiskupa
Řídilo se jím také domácí obyvatelstvo

Lokace
Převod služeb a dávek na peněžní platy

První městské obce:
1213 Bruntál, Uničov
Otázka městskosti prvních měst

Ius Maidburgense – Ius Teutonicorum

Nové technologie:

Od primitivních počátků

Rýžování zlata

(Suchá Rudná, Stará Rudná, Cukmantl, Oskava)

Směna zlata za stříbro

Reforma mince

(denáry fenikového typu, brakteáty,
od roku 1253 jen brakteáty)

ke zpracování stříbrné rudy...

Nová tvář krajiny

V poločase změn

